

Bedankt voor het downloaden van dit artikel. De artikelen uit de (online)tijdschriften van Uitgeverij Boom zijn auteursrechtelijk beschermd. U kunt er natuurlijk uit citeren (voorzien van een bronvermelding) maar voor reproductie in welke vorm dan ook moet toestemming aan de uitgever worden gevraagd.

Boom

Behoudens de in of krachtens de Auteurswet van 1912 gestelde uitzonderingen mag niets uit deze uitgave worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch door fotokopieën, opnamen of enig andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Voor zover het maken van kopieën uit deze uitgave is toegestaan op grond van artikelen 16h t/m 16m Auteurswet 1912 jo. Besluit van 27 november 2002, Stb 575, dient men de daarvoor wettelijk verschuldigde vergoeding te voldoen aan de Stichting Reprorecht te Hoofddorp (postbus 3060, 2130 KB, www.reprorecht.nl) of contact op te nemen met de uitgever voor het treffen van een rechtstreekse regeling in de zin van art. 16l, vijfde lid, Auteurswet 1912.

Voor het overnemen van gedeelte(n) uit deze uitgave in bloemlezingen, readers en andere compilatiewerken (artikel 16, Auteurswet 1912) kan men zich wenden tot de Stichting PRO (Stichting Publicatie- en Reproductierechten, postbus 3060, 2130 KB Hoofddorp, www.cedar.nl/pro).

No part of this book may be reproduced in any way whatsoever without the written permission of the publisher.

info@boomamsterdam.nl
www.boomuitgeversamsterdam.nl

Verslagen

Floddertje & mevrouw Helderder Psychoanalytische visies op diagnostiek en behandeling van kinderen met regulatiestoornissen

Sacha de Reuver

Op 30 januari jongstleden vond in Amsterdam de negende studiemiddag van het Nederlands Psychoanalytisch Instituut plaats. Tijdens de studiemiddag werden de luisteraars meegenomen in de wereld van kinderen met regulatieproblematiek. Dit verschafte inzicht in de psychoanalytische theorievorming, diagnostiek en behandeling, en verried zo nu en dan iets van de regulatievaardigheden van de diverse sprekers en luisteraars.

In haar inleiding benadrukte Irene Mettrop-Wurster dat er voor de psychoanalyse nog veel te onderzoeken en te ontdekken is op dit gebied. Marja Rexwinkel besprak op enthousiaste wijze de behandeling en ouderbegeleiding van een pasgeboren baby. Ze liet zien dat gehechtheid een dyadische interactieve regulatie van emotie is, de door Stern genoemde 'perfect dance' tussen ouders en baby. Affectregulatie kan gezien worden als een capaciteit die ontstaat binnen de dyade. Het weggijken en zich afwenden door de baby van de moeder kan gezien worden als zelfregulatie. De moeder die goed is 'ingetuned' op de baby, zal afstand nemen. Daarna kan de baby weer toenadering zoeken. Hoe groter het vermogen tot reparatie van deze 'mismatches' is, des te groter de kans op een veilige hechting van het kind na twaalf maanden (Beebe 2002). Fonagy en Target spreken van een Interpersoonlijk Interpreterend Mechanisme (IIM) dat de vroege relatie tussen ouder en baby uitrust met een informatieverwerkingsstelsel dat de zelfregulatie van het kind ondersteunt.

Verschillende interactiestijlen van vaders en moeders kwamen aan de orde. Aanwezigheid van beide interactiestijlen zorgt voor een beter

ontwikkelde affectregulatie. Het intrapsychische vermogen van een kind (met ongeveer achttien maanden) om de relatie tussen de ouders te kunnen zien draagt ook een regulerend vermogen in zich (triangulatie). Immers het kind bevindt zich in de positie dat het over de relatie tussen de ouders kan denken. Pine (1980) noemt tevens intrapsychische vaardigheden als het kunnen ervaren van schaamte, schuld, trots en afwijzing. Tot slot benadrukte de spreker dat vroegtijdige interventie van belang is gezien de verstrekende gevolgen van een verstoring in de moeder-babyrelatie. Echter, dit vergt nogal wat van de affectieve zelfregulatie van de therapeut.

Froukje Slijper presenteerde de boeiende casus van Brian, een twaalfjarige jongen wiens ondergereguleerde agressie getoond werd door een videofragment waarin hij de spreker met een zwaard te lijf gaat. Brian werd opgevoed door zijn moeder en stiefvader. Hij had niet het vermogen ontwikkeld om zijn vaders als individuen te zien. Door het spiegelen van Brians gevoelens tijdens het spel en het teruggeven van haar eigen gevoelens trachtte de therapeut een 'alsof'-klimaat te scheppen, en zo Brians angst voor overspoeling te verminderen. Tevens trachtte ze hiermee zijn empathie te vergroten en de realiteit van het hebben van twee vaders te introduceren. Gedurende de therapie leerde Brian steeds wat meer differentiëren tussen zijn twee vaders, 'de poppetjes krijgen menselijke eigenschappen'. De therapeut probeerde Brian te leren mentaliseren, de separatie van moeder te bevorderen en de twee vaderbeelden meer te differentiëren, waardoor een begin werd gemaakt met de triangulatie.

Jaap Ubbels hield een tot de verbeelding sprekende voordracht over de behandeling van Bram, een vijftienjarige jongen met encopresis. Pas als Bram en de analyticus gaan tekenen krijgt hij aardigheid in de therapie. Het tekenen werkt als het ware als een ontlasting van moeilijke gevoelens, waarin hij de analyticus zicht geeft op

zijn rijke fantasiewereld. De depressie van Bram klaart in deze periode wat op en hij ontwikkelt andere vaardigheden. Zo zoekt hij met de computer informatie over de Tweede Wereldoorlog en identificeert zich in zijn grootheid met Hitler (anale sadistische almacht). De analyticus voelt weerzin ten opzichte van deze ontwikkeling van Bram en legt hem voor dat het moeilijk is om nare gevoelens over de oorlog te voelen, dat het makkelijker is om te haten. Bram gaat nog verder in het idealiseren van Hitler, tot de analyticus aangeeft dat Bram in de analyse wel vrij is te praten over dit soort zaken maar dat de mensen in de buitenwereld anders kunnen reageren. 'Net als met poep smeren in het openbaar.' De analyticus legt voor dat het gaat om de haat die Bram voelt om het slachtoffer in zichzelf. Er ontstaat een bloes op zijn wangen. In de keren hierna toont Bram zich alsof er niets gezegd is. Vervolgens wordt hij somberder. De gedeelde fantasiewereld is verdwenen en zo ook de gedeelde intimiteit hierover tussen Bram en zijn analyticus. Jolien Zevalkink en Annelies Verheugt-Pleiter hielden een tweedelige presentatie: een inleiding in de diagnostische middelen én klinische voorbeelden van gehechtheidsverhalen. De eerste spreker zette uiteen hoe regulatieproblematiek onder te verdelen is, aan welke gehechtheidsrepresentaties de verschillende groepen gerelateerd zijn en wat de implicaties hiervan kunnen zijn voor behandeling. Meurs en Cluckers (2003) onderscheiden drie vormen van regulatieproblematiek: (1) overregulatie, verbonden met een vermijdende gehechtheidsrepresentatie (2) onderregulatie, met een ambivalente gehechtheidsrepresentatie en (3) kinderen met zowel over- als onderregulatie, met een gedesor-ganiseerde gehechtheidsrepresentatie. Veilig gehechte kinderen werden buiten beschouwing gelaten. Dit had een en ander in een breder theoretisch kader kunnen plaatsen. De tweede spreker maakte inzichtelijk hoe de Attachment Story Completion Task wordt uitgevoerd. In combinatie met ander testmateriaal wordt deze test binnen het NPI gebruikt voor de diagnostiek van gehechtheid en affectregulatie bij kinderen van drie tot twaalf jaar. De kinderen wordt gevraagd verhaaltjes bij verschillende aangeboden dilemma's te vertellen. Ze liet zien welke vragen er worden gesteld en hoe de verhaal-

tjes worden gescoord. Het beoordelingsproces werd gedemonstreerd aan de hand van de verhaaltjes van Mevrouw Helderder en Floddertje. Dit deel van de studiemiddag was levendiger geweest als er materiaal voorhanden was geweest van de kinderen die in de casuïstiek werden besproken.

Ten slotte volgde een gedegen bespreking door Marcel Schmeets van een transactioneel verklaretingsmodel voor regulatieproblematiek, dat gebruikt wordt in het psychoanalytische babyonderzoek. Middels beeldmateriaal werd de stelling ondersteund dat het bij het reguleren van emoties om een co-regulatie gaat tussen moeder en baby (Beebe & Lachman 2002). In het eerste levensjaar worden de gehechtheidsrepresentaties van de dyade gevormd. Vanuit die aanname kan het concept 'projectieve identificatie' opnieuw bezien worden, namelijk als (gezond) interactief deel van de affectregulatie. Schmeets oppert dat dit een rol gespeeld kan hebben in de behandeling van Bram. Collega Ubbels heeft Brams schaamte en de haat voor het slachtoffer in zichzelf, in zich geprojecteerd gekregen en als zodanig herkend. Hij raakt zelf in een stresstoestand, tracht zijn reactie te onderdrukken om de geprojecteerde gevoelens te kunnen herkennen en reguleren, alvorens dit aan Bram terug te geven. Bram bloost na de duiding, en de verbinding met de schaamte lijkt gelegd.

De discussie bleef helaas wat steken in de – overigens interessante – associaties, opgeroepen door de presentatie van Jaap Ubbels en de veronderstelde rol van projectieve identificatie hierin. In hoeverre is een dergelijk intense woede daadwerkelijk voldoende te ontgiften door de analyticus? De veronderstelling van de voorzitter dat het mogelijk een te intensieve dag was geweest kwam over als een 'overregulatie' van gepast enthousiasme dat er mijns inziens had mogen zijn na deze studiemiddag. Lag het misschien aan de dit keer gedegen opbouw en onderlinge afstemming van de sprekers, die zorgden voor te weinig 'mismatches' die om reparatie vroegen door interactie in de vorm van een levendige discussie?

S. de Reuver is als psychotherapeut i.o. werkzaam bij Riagg Rijnmond Noord-West te Rotterdam en als stagiaire bij het NPI te Utrecht.